

گرایش به مصرف مواد در جوانان براساس ویژگی‌های شخصیت

مهديه آدم،^۱ زهرا نیک‌منش^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۳/۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۴/۸

۱. کارشناس ارشد روانشناسی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان

۲. استادیار روانشناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان

چکیده

زمینه و هدف: سوء مصرف مواد، همواره مشکلات متعددی را در گستره‌ی زندگی بشر به همراه داشته است. هدف پژوهش حاضر، پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد در جوانان براساس ویژگی‌های شخصیتی بود.

مواد و روش کار: ۳۲۰ نفر از میان جوانان دختر و پسر دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، با میانگین سنی ۲۴-۱۹ براساس نمونه‌گیری خوشه‌ای سهمیه‌ای تصادفی انتخاب شدند و از آن‌ها خواسته شد پرسشنامه‌های چندوجهی شخصیتی مینه سوتا و گرایش به مصرف مواد را تکمیل نمایند. برای تحلیل داده‌ها از آزمون رگرسیون چند متغیره یا چندگانه استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج ارتباط مستقیمی را بین استعداد اعتیاد و ویژگی‌های شخصیتی نشان داد. هم‌چنین نتایج رگرسیون نشان داد مجموع ویژگی‌های شخصیتی ۴۷ درصد واریانس گرایش به مصرف مواد را پیش‌بینی می‌کند.

نتیجه‌گیری: ضروری است که آموزش، پیشگیری و مداخله بر عموم دانشجویان اعم از دختران و پسران متمرکز گردد. (م ت ع پ ز، ۱۳۹۱؛ ۱۴(۲): ۱-۱۰۴)

[۱۰۱]

کلیدواژه‌ها: مصرف مواد، ویژگی‌های شخصیتی، جوانان

مقدمه

سوء مصرف مواد، همواره مشکلات متعددی را در گستره‌ی زندگی بشر به همراه داشته است، از جمله افت سلامت عمومی، افزایش مرگ و میر، آسیب‌های خانوادگی و اجتماعی، از دست رفتن فرصت‌های آموزشی و شغلی و افزایش نرخ درگیری با سیستم قضایی، ایجاد چرخه مصرف مواد، تداوم آسیب و بازپیدایی آن‌ها در نسل‌های بعدی.

باورها و نگرش‌های افراد درباره‌ی مواد و پیامدهای منفی و مثبت مصرف آن، در اصطلاح گرایش به مصرف مواد تعریف شده است.^{۱-۳} گرایش به مصرف مواد رابطه مستقیم با حوزه‌های نگرشی افراد از قبیل درک آن‌ها از قانونی بودن و میزان پذیرش اجتماعی مواد، ضررهای ناشی از مصرف مواد و یا حالات و پیامدهای خوشایند مصرف مواد دارد.^۴ با توجه به این که سوء مصرف مواد موضوعی پیچیده و دارای ابعاد گوناگون می‌باشد، هر نوع برخورد و مداخله در این زمینه مستلزم اقدام و پژوهش گسترده است. Nicholson در این زمینه می‌نویسد: "پیشگیری از مصرف مواد همچون پیشگیری از بیماری نیازمند شناسایی علل و عوامل درگیر در آن می‌باشد".^۵ براساس این که، بازگشت‌های مجدد و متوالی به مواد و ناتوانی از ترک در نزد اکثر قریب به اتفاق معاندان مشاهده می‌شود، برای پژوهشگران این اندیشه مطرح است که سوء مصرف مواد بایستی ریشه در سازه‌ی پرقوام و دیرینه‌تری داشته باشد که دارای جنبه‌های تعیین‌کننده بر رفتار می‌باشد.^۶ تحقیقات نشان داده است که ویژگی‌های شخصیتی از جمله عوامل سبب شناختی مهم در گرایش به رفتارهای پرخطر از جمله مصرف سیگار، مصرف الکل، مصرف مواد و فعالیت جنسی ناپایمن به‌شمار می‌رود.^{۷-۱۱} McCrae و Costa ویژگی‌های شخصیتی را به‌عنوان "ابعاد تفاوت‌های فردی در تمایل به نشان دادن الگوهای پایدار فکر، احساس و عمل" تعریف کرده‌اند.^{۱۲}

این مطالعه به هدف بررسی چگونگی ارتباط گرایش به مصرف مواد با ویژگی‌های شخصیتی انجام شده است.

روش کار

این مطالعه به روش توصیفی از نوع همبستگی برای پیش‌بینی و بررسی روابط بین متغیرها انجام گردید. جامعه آماری مورد پژوهش را کلیه دانشجویان دانشکده‌های علوم پزشکی مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۸۸-۸۹ در شهر زاهدان تشکیل می‌دادند. ۳۲۰ نفر به روش خوشه‌ای سهمیه‌ای تصادفی انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا دانشگاه علوم پزشکی زاهدان را برحسب دانشکده‌ها به پنج خوشه شامل پزشکی، دندانپزشکی، پیراپزشکی، بهداشت و پرستاری تقسیم کرده، سپس با توجه به این که جامعه مورد نظر در خوشه‌ها به میزان نابرابری تقسیم شده بودند با توجه به حجم نمونه‌ی مورد نظر سهم هر خوشه از نمونه مشخص شد و از هر خوشه تعدادی دانشجوی به روش تصادفی انتخاب شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه چندوجهی شخصیتی مینه سوتا (Minnesota multiphase personality inventory) که شامل ۳۹ سوال است و پرسشنامه گرایش به مصرف مواد (Addiction potential scale) استفاده گردید. در پرسشنامه MMPI پاسخ‌های ارائه شده به هر یک از مواد مقیاس شامل «بله» یا «خیر» است مقیاس‌های بالینی آزمون عبارت است از HS (خودبیمارانگاری، هیپو کندریا) Hy (هیستری)، D (افسردگی)، Pd (انحراف اجتماعی روانی)، Pa (پارانویا)، Pt (ضعف روانی)، Sc (اسکیزوفرونی)، Ma (شیدایی). پرسشنامه گرایش به مصرف مواد (Addiction potential scale) متشکل از سه خرده مقیاس گرایش به مصرف مواد (APS)، مقیاس پذیرش اعتیاد (Addiction Acknowledgment Scale) و مقیاس استعداد الکل یا سیگارگی MacAndrew می‌باشد.^{۱۳} پاسخ‌های ارائه شده به هر یک از مواد مقیاس

است که نحوه‌ی پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد در جوانان از روی متغیرهای شخصیتی در میان دختران و پسران از الگوی نسبتاً یکسانی برخوردار است، بدین ترتیب که در هر دو گروه دختران و پسران متغیرهای ویژگی‌های شخصیتی ۴۷ درصد واریانس گرایش به مصرف مواد را پیش‌بینی می‌کنند.

به‌طور کلی براساس نتایج مطالعه حاضر متغیرهای شخصیتی از جمله عوامل سبب‌شناختی مهم در روی آوردن دانشجویان به اعتیاد به‌شمار می‌روند و از آن‌جایی‌که صفات شخصیتی دیرپا و بادوام بوده و ریشه در دوران کودکی دارند، باید مداخلات پیشگیری از اعتیاد را در این دوران و در کانون خانواده بنیان نهاد.

علی‌رغم توزیع مناسب جنسیتی نمونه، از لحاظ استعداد اعتیاد تفاوت فاحشی میان دختران و پسران وجود نداشته است. بسیاری از مطالعات پیشین بر شیوع بیشتر مصرف و هم‌چنین گرایش به مواد در میان جوانان پسر صحنه گذارده‌اند و به همین دلیل اغلب مداخلات پیشگیرانه، جهت‌گیری بیشتری بر گروه پسران داشته‌اند تا دختران. این تفاوت در تحقیقات را می‌توان در نوع متغیرهای مورد پژوهش توجیه نمود. در واقع می‌توان گفت که شاید پسران بیشتر از دختران، نگرش‌ها و گرایش‌ها پرخطرشان را به عمل درآورده‌اند. اما چون زیربنای هر رفتاری را نگرش‌های فرد تشکیل می‌دهند و با توجه به فاصله نزدیک گرایش به اعتیاد رفتار در دختران و پسران از یک سو^{۱۴} کم رنگ شدن هرچه بیشتر نقش‌های جنسیتی در جوامع صنعتی و در حال توسعه،^{۱۵} از سوی دیگر، اقدام در جهت برنامه‌ریزی برای کاهش و پیشگیری در گروه دختران دانشجو را نیز همپایه‌ی پسران حائز اهمیت می‌نماید.

سپاسگزاری

این پژوهش برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مصوب دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند به نام خانم مهدیه آدرم به شماره اپ ۷۱۲ می‌باشد.

References

1. Boles SM, Miotto K. Substance abuse and violence: A review of the literature. *Aggress Violent Behav* 2003; 8: 155-174.
2. Logan TK, Walker R, Cole J and Leukefeld C. Victimization and substance abuse among women: Contributing factors, interventions, and implications. *Rev Genl Psychol* 2002; 6: 325-397.
3. Erickson PG. Illicit drug use, peer attitudes and perceptions of harmful effects among convicted cannabis offenders. *Int J Addict* 1982; 17: 141-54.
4. Sarvela PD, McClendon EJ. Indicators of rural youth drug use. *J Youth Adolesc* 1988; 17(4): 335-347.
5. Nicholson T, Higgins CW, Minors P and Price JO. A comparison of general health knowledge between American and French-speaking Canadian college students: A pilot study. *College Student J* 1996; 30(1): 141-143.
6. Walton KE, Roberts BW. On the relationship between substance use and personality traits: Abstainers are not maladjusted. *J Res Pers* 2004; 38: 515-535.
7. Polimeni AM, Moore SM, Gruenert S. MMPI-2 profiles of clients with substance dependencies accessing a

شامل «بله» یا «خیر» است. در ایران پایایی این پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۵۳ و از طریق روش دو نیمه کردن نیز ۰/۵۳ محاسبه شده است. در پژوهش حاضر ضریب آلفای پرسشنامه با نمونه ۶۷ نفری ۰/۸۰ محاسبه شد.

یافته‌ها

میانگین سنی نمونه‌ها ۱۹ تا ۲۴ سال بود. ۱۸۸ نفر زن و ۱۳۲ نفر مرد بودند. تعداد ۴۸ نفر دانشجوی رشته بهداشت، ۶۲ نفر رشته پرستاری، ۶۷ نفر پیراپزشکی، ۱۰۰ نفر پزشکی و ۴۳ نفر دندانپزشکی بودند. نتایج نشان می‌دهد همبستگی به‌دست آمده بین مقیاس گرایش به مصرف مواد و تمام مقیاس‌های پرسشنامه‌ی MMPI معنی‌دار می‌باشد. هر سه متغیر اسکیزوفرونی، ضعف روانی، افسردگی، ۰/۴۶ واریانس گرایش به مصرف مواد را پیش‌بینی می‌کند. هم‌چنین نتایج نشان می‌دهد در مردان دو متغیر اسکیزوفرونی و ضعف روانی، ۰/۴۷ واریانس و در زنان سه متغیر اسکیزوفرونی، ضعف روانی و انحراف اجتماعی روانی ۰/۴۶ واریانس گرایش به مصرف مواد را پیش‌بینی می‌کنند و این نشان می‌دهد که از لحاظ استعداد اعتیاد تفاوت فاحشی میان دختران و پسران وجود نداشته است.

بحث

نتایج این مطالعه نشان داد میان عوامل شخصیتی و گرایش به مصرف مواد ارتباط معنی‌داری وجود دارد این یافته پژوهش با سایر تحقیقات در این زمینه هم‌خوانی دارد.^{۷-۱۱} طبق نتایج این مطالعات عوامل شخصیتی مختلف در گرایش به مواد و روند شکل‌گیری اعتیاد در افراد نقش مهمی داشته‌اند.

داده‌های حاصل از معادله‌های رگرسیون برای پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد در جوانان نشان داد متغیر عوامل شخصیتی پیش‌بینی‌کننده‌ی قوی برای استعداد اعتیاد می‌باشد. یافته‌ی مهم دیگر پژوهش حاضر آن

- therapeutic community treatment facility. *Electronic J App Psychol* 2010; 6(1): 1-9.
8. Stefansson R, Hesse M. Personality disorders in substance abusers: A comparison of patients treated in a prison unit and patients treated in inpatient treatment. *Int J Ment Health Addic* 2008; 6: 402-406.
9. Ball SA, Carroll KM, Canning-Ball M and Rounsaville BJ. Reasons for dropout from drug abuse treatment: Symptoms, personality and motivation. *Addict Behav* 2006; 31: 320-330.
10. Meyer TD, Hoffman BU. Assessing the deregulation of the behavioral activation system: The hippomanic personality scale and the BIS-BAS Scales. *J Pers Assess* 2005; 85: 318-324.
11. Kornor H, Nordvik H. Five-factor model personality traits in opioid dependence. *BMC Psychiatry* 2007; 7: 37.
12. McCrae RR, Costa PC. Validation of the five-factor model across instruments and observers. *J Pers Soc Psychol* 1987; 52: 81-90.

13. Weed NC. New measures for assessing alcohol and drug abuse with the MMPI-2: The APS and AAS. *J Pers Assess* 1992; 58(2): 389-404.
14. Fisher BS, Cullen FT, Turner MG. Being pursued: Stalking victimization in a national study of college women. *Criminol Public Policy* 2002; 1: 257-308.
15. Moracco KE, Runyan CW, Bowling JM and Earp JA. Women's experiences with violence: A national study. *Women's Health Issues* 2007; 17: 3-12.

Prediction of Addiction Potential in Youth According to Personality Trait

Mahdiveh Adrom,¹ Zahra Nikmanesh²

Received: 26/May/2011

Accepted: 29/June/2011

Background: The aim of this study was to predict the psychological tendency to drug abuse in youths according to their personality characteristics.

Materials and Method: The research sample includes male and female students of Zahedan Medical Science University with the average age of 19-24years. The proportional cluster random sampling was used for selection of participants. The hypotheses were analyzed, using Pearson correlation method, regression analysis, one way ANOVA and *t*- test for two independent groups.

Result: The results indicated positive relationships among addiction aptitude and personality characteristics. It also was demonstrated that in the personality characteristics domain, determined 47% of the addiction aptitude.

Conclusion: It is necessary to focus training prevention and intervention on all students. [ZJRMS, 2012; 14(2): 101-104]

Keywords: Drug abuse, personality characteristics, youths

1. MSc of Psychology, Zahedan University of Medical Sciences and Health Services, Zahedan, Iran.
2. Assistant Professor of Psychology, University of Sistan and Baluchistan, Zahedan, Iran.

Please cite this article as: Adrom M, Nikmanesh Z. Prediction of addiction potential in youth according to personality trait. Zahedan J Res Med Sci (ZJRMS) 2012; 14(2): 101-104.